

Vaikean rauhantien vakaa raportti

Paavo Rantanen: Vaikea tie rauhaan. Suomi Saksan, Ruotsin ja Neuvostoliiton puristuksessa 1944. Atena Kustannus Oy 2010. 224 s.

■ Ministeri Paavo Rantanen, jolla on raportoimaan tottuneen pätevän diplomaatin sujuva kynä, on kirjoittanut onnistuneen kirjan Suomen vaikeasta tiestä jatkosodasta rauhaan. Prosessi oli monisäikeinen ja monivaiheinen mutta Rantanen tietää miten keskitytään olennaiseen. Kysymys on yleensä ennestään tunnetuista ja moneen kertaan puiduista asioista, mutta asettaessaan niitä järjestykseen Rantanen tuo niihin oman persoonallisen lisänsä, jolla on oma arvonsa ja joka myös pitää lukijan mielenkiinnon vireänä.

Rauhanpyrkimyksiä epäilemättä helpotti se, että päättä-

jät, presidentti Ryti ja marsalkka Mannerheim sekä Edwin Linkomiehen hallituksen sisin piiri olivat kohtalaisen yksituumaisia keskenään. Heillä oli yhteys J. K. Paasikiveen, joka sitten maaliskuussa 1944 lähtikin toisen vanhan polven edustajan Carl Enckellin kanssa Moskovaan hankkimaan selvitystä rauhanehdoista. Tämähän ei vielä johtanut mihinkään: ehdot koettiin liian koviksi, Saksa oli liian vahva.

Rantanen kiinnittää aivan oikein huomiota siihen, että vaikka kansan rauhantahto oli loppuvaiheessa varsin voimakas se pysyi loppuun saakka yhtenäisenä tai ainakin "koossa". Itsenäisyydestä haluttiin pitää kiinni.

Kesän 1944 suurhyökkäys merkitsi Suomelle todellista koetusta. Vihollinen tuntui etenevän vastustamattomasti, lyhyessä ajassa rintamamme puolustajien uhrimäärä nousi tuhansiin, tunnelma maassa oli synkkä, mutta hyökkääjä pysäytettiin.

Koetuksella olivat tietysti päättäjätkin. Kestäisikö rintama? Juhannuksen tienoilla oli otettava kantaa Neuvostoliiton antautumisvaatimukseen ja Suomeen yllättäen saapuneen Saksan ulkoministeri Joachim von Ribbentropin vaatimuksiin erityisestä sitoumuksesta Saksan avun ehtona. Lopputuloksena oli presidentti Rytin henkilökohtainen kirje Hitlerille; se takasi materiaali- ym. toimistusten jatkumisen.

Ribbentropin aktion taustaa on aikojen kuluessa pohdittu. On jopa epäilty, että se olisi ollut hänen jonkinlaista yksityisyritteliäisyyttään, jolla hän yritti vahvistaa heikkene-

vää asemaansa. Rantanen tyyty toteamaan, että kysymys oli Hitlerin ratkaisusta. Samaa mieltä on – mm. Goebbelsin päiväkirjaan tukeutuen – saksalainen eturivin nuori tutkija Michael Jonas Helsingin Yliopistossa tarkastetussa väitöskirjassaan ”Wipert von Blücher und Finnland” (2009). Jonas mainitsee myös, että suomalaisilta edellytettiin kenraali Erik Heinrichsin vaihtamista taistelutahtoisempaan kenraaliin. Kysymys lienee kuitenkin jäänyt sivuun Ribbentropin käynnillä, sillä Mannerheimhan ei ottanut edes vastaan kävijää. Jonasin massiivisessa väitöskirjassa olisi muutenkin ollut Rantaselle kiinnostavaa lisäantia, sillä se täydentää melko lailla mm. sotavuodet Suomessa palvelleen von Blücherin muistelmia, joita Rantanen on käyttänyt.

Suomen virallisen valtiojohdon jonkinlaisena riesana oli ns. rauhanoppositio, jonka tavoitteet kyllä periaatteessa vastasivat virallista ulkopoliittikaamme mutta jonka toimintatavoissa oli epäilyttäviä ja epämiellyttäviä piirteitä. Tämän heterogeenisen ryhmän toiminta ansaitsisi oman perusteellisen tutkimuksensa, vaikka kyllä Rantanenkin sen erinäisiä, yleensä hyödyttömiksi jääneitä toimia ansiokkaasti käsittelee. Hallitukselle lojaali Paasikivi muodosti omaperäisen yhteyden rauhanoppositio ja hallituksen välillä.

Rantanen on tehnyt mielenkiintoisia havaintoja Mannerheimin yhteyksistä talouspiireihin sodan loppukuukausina. Rantanen suosittelee lisätutkimusta tästä koko lailla kä-

sittelemättä jääneestä problematiikasta.

Aseet rintamalla vaikenivat syyskuun alussa. Siihen päästiin elokuun alussa presidentiksi tulleen Mannerheimin tarkasti harkitun ja taitavan ope-roinnin tuloksena. Rantanen tähdentääkin kirjansa lopussa Mannerheimin merkityksen ainutlaatuisuutta. Teokseen kirjoittamassaan esipuheessa Paa-vo Lipponen puolestaan kysyy, millainen Suomen kohtalo olisi ollut ilman Tannerin kaltaista työväenjohtajaa.

Rantasen hillityn päätöksen leimaamaa, selvällä ja kauniilla suomen kielellä kirjoitettua kirjaa, jossa asiavirheitä tuskin on, voi suositella jokaiselle isänmaan kohtalonajoista kiinnostuneelle lukijalle.

Pekka Harttila